

Received: May 8, 2025
Revised: June 19, 2025
Accepted: June 30, 2025

ICSD Model จากภายในสู่ชุมชน: การบูรณาการภูมิปัญญาล้านนาและ การสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

The ICSD Model-From Inner Self to Community: Integrating Lanna Wisdom
and Communication for Sustainable Development

ธิติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์ (Titipat Iamnirun)¹
E-mail: titipat.iam@stou.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของชุมชนภาคเหนือ โดยบูรณาการแนวคิดการสื่อสารภายในตนเอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา และหลักธรรมทางพุทธศาสนาผ่านกรณีศึกษาวัดห้วยเกียง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มต้นจากการฝึกฝนภายในตนเอง ผ่านกิจกรรม เช่น การอ่าน ขีด เขียน และไตร่ตรองธรรม ซึ่งเสริมสร้างจริยธรรม ความตระหนักรู้ และความพร้อมในการมีส่วนร่วมของบุคคล วัดห้วยเกียงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการสื่อสารแบบองค์รวมที่ผสมผสาน วัฒนธรรม การศึกษา และการพัฒนาชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อกลางในการสร้างความเชื่อมโยงข้ามรุ่นและความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม งานวิจัยได้นำเสนอโมเดล “การสื่อสารจากภายในสู่ภายนอกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งประกอบด้วย การสื่อสารในระดับภายในตน ระหว่างบุคคล และระดับชุมชน โดยมีจิตตปัญญาและวัฒนธรรมเป็นแกนกลางของกระบวนการ อันเป็นแนวทางการพัฒนาที่สามารถขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้อย่างมีคุณค่าและยั่งยืน

คำสำคัญ การสื่อสารภายในตนเอง ภูมิปัญญาล้านนา การสื่อสารชุมชน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
การพัฒนาที่ยั่งยืน

¹ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

(School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University)

Abstract

This research aims to explore a communication model for sustainable development rooted in Lanna indigenous wisdom, intrapersonal communication, and Buddhist principles through a case study of Wat Huai Kiang, Chiang Mai Province, Thailand. A qualitative research methodology was employed, involving in-depth interviews, participant observation, and cultural document analysis.

The findings reveal that sustainable development in the community context begins with self-transformation, cultivated through daily practices such as reading, writing, self-reflection, and meditation. These practices nurture ethical consciousness and civic engagement. Wat Huai Kiang functions as a holistic communication hub integrating religion, culture, education, and development, with Lanna wisdom serving as a communicative bridge across generations and traditions. The study proposes the Inner-Originated Communication for Sustainable Development (ICSD) Model, which comprises intrapersonal, interpersonal, and community-level communication. The model emphasizes contemplative awareness and cultural continuity as the foundation for participatory and sustainable development that can be adapted to other local contexts.

Keywords: Intrapersonal communication, Lanna wisdom, Community communication, Participatory Communication, Sustainable development

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านอย่างรวดเร็วของโลกาภิวัตน์ (globalization transition), ชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทยกำลังเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนจากระบบเกษตรกรรมเป็นเศรษฐกิจบริการและการท่องเที่ยว สังคม ที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นที่เปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม ที่ถูกท้าทายจากการบริโภควัฒนธรรมสมัยใหม่ และเทคโนโลยี ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อวิถีชีวิตของผู้คนในระดับท้องถิ่น (สุรพล ดำริห์กุล, 2562; Castells, 2010) เฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีวัฒนธรรมล้านนาเป็นรากฐานของอัตลักษณ์ชุมชน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลต่อความต่อเนื่องของภูมิปัญญา การสื่อสารแบบดั้งเดิม และบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและจริยธรรมของชุมชน (สนั่น ธรรมธิ, 2560) ความทันสมัยที่เกิดขึ้นโดย

ปราศจากกระบวนการคัดกรองคุณค่า นำไปสู่การลดความศรัทธาต่อสถาบันทางศาสนา ความอ่อนแอของความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และการลดบทบาทของ “ปัญญาเชิงคุณค่า” (value-based wisdom) ที่เคยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและสมดุล (พระไพศาล วิสาโล, 2560)

การเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้รูปแบบการสื่อสารเปลี่ยนจากปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า (face-to-face) เป็นการสื่อสารแบบเร่งด่วนและกระจัดกระจาย ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย และการขาดพื้นที่สนทนาทางวัฒนธรรม (Dutta, 2018) ในขณะที่เยาวชนเข้าสู่โลกดิจิทัล กลุ่มผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงใช้ระบบคุณค่าดั้งเดิมในการตีความสังคม ส่งผลให้เกิดการตัดขาดของความรู้ข้ามรุ่น ภายใต้บริบทนี้ การสื่อสารไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลเท่านั้น แต่กลายเป็น “เครื่องมือกลาง” (mediating tool) ที่สามารถฟื้นฟูคุณค่าชุมชน สานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในเชิงจิตใจและสังคม หากสามารถออกแบบการสื่อสารที่เริ่มจากการ “พัฒนาตนเองภายใน” (intrapersonal transformation) ไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation) ได้อย่างลึกซึ้งและสมดุล (Servaes, 2008)

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาการบูรณาการกระบวนการสื่อสารภายในตนเองตามแนวพุทธศาสนา ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา ผ่านกรณีศึกษาของวัดห้วยเกียง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างแบบจำลองการสื่อสารที่เชื่อมโยงจิตใจ วัฒนธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของชุมชนภาคเหนือ โดยบูรณาการแนวคิดการสื่อสารภายในตนเอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา และหลักธรรมทางพุทธศาสนา ผ่านกรณีศึกษาวัดห้วยเกียง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาแนวคิดและรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีรากฐานทางแนวคิดจาก 4 แกนหลักคือ 1) การสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication) 2) การสื่อสารชุมชน (Community Communication) 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา (Lanna Indigenous Knowledge) และ 4) หลักธรรมทางพุทธศาสนา (Buddhist Dhamma Principles) ซึ่งแต่ละแนวคิดสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication) การสื่อสารภายในตนเอง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลสะท้อนคิดกับตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจ ความหมาย และจุดยืนทางจริยธรรม ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสารที่แท้จริง (McCornack & Ortiz, 2020) โดยเฉพาะในมิติของการพัฒนาชุมชน หากบุคคลขาดการใคร่ครวญหรือความรู้เท่าทันตนเอง ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการมีส่วนร่วมในระดับสังคม ในงานวิจัยนี้ได้เน้นย้ำบทบาทของการฝึกฝนตนเอง เช่น การอ่าน ซิต เขียน และ ไตร่ตรอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ที่ส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาการรู้ภายใน (inner awareness) ซึ่งเป็นรากฐานของการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณค่า (Orr, 2011)

2. การสื่อสารชุมชน (Community Communication) แนวคิดด้านการสื่อสารชุมชนโดย Servaes (2008) เน้นว่า การสื่อสารมิใช่กระบวนการถ่ายทอดข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนที่ให้ความสำคัญกับ “เสียงของชุมชน” และ “การมีส่วนร่วม” ของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในบริบทชุมชนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมเฉพาะตน Freire (1970) ได้เสนอแนวคิดการศึกษาที่ปลดปล่อยผ่านการสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ (dialogic communication) ซึ่งถูกนำมาปรับใช้กับกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของวัดห้วยเกียงที่ใช้เวทีทางวัฒนธรรมในการสนทนาแลกเปลี่ยน และสร้างฉันทามติร่วมกับชุมชน

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา (Lanna Indigenous Knowledge) ภูมิปัญญาล้านนา หมายถึง องค์ความรู้ที่สั่งสมในชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือผ่านประสบการณ์ การปฏิบัติ และการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ความรู้ด้านสมุนไพรล้านนา ระบบอักษรพื้นถิ่น การทำตุง และพิธีกรรมต่าง ๆ (สนั่น ธรรมธิ, 2560) ภูมิปัญญาเหล่านี้มิได้เป็นเพียงเรื่องของวัฒนธรรม แต่ยังเป็นสื่อกลางในการสื่อสารคุณค่าทางสังคม เช่น ความกตัญญู การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และจริยธรรมแบบพุทธ ในขณะที่โลกาภิวัตน์ส่งผลให้ความรู้เหล่านี้ลดบทบาทลง การบูรณาการภูมิปัญญาล้านนาผ่านกิจกรรมชุมชนจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการรักษาอัตลักษณ์ และฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรม (UNESCO, 2003)

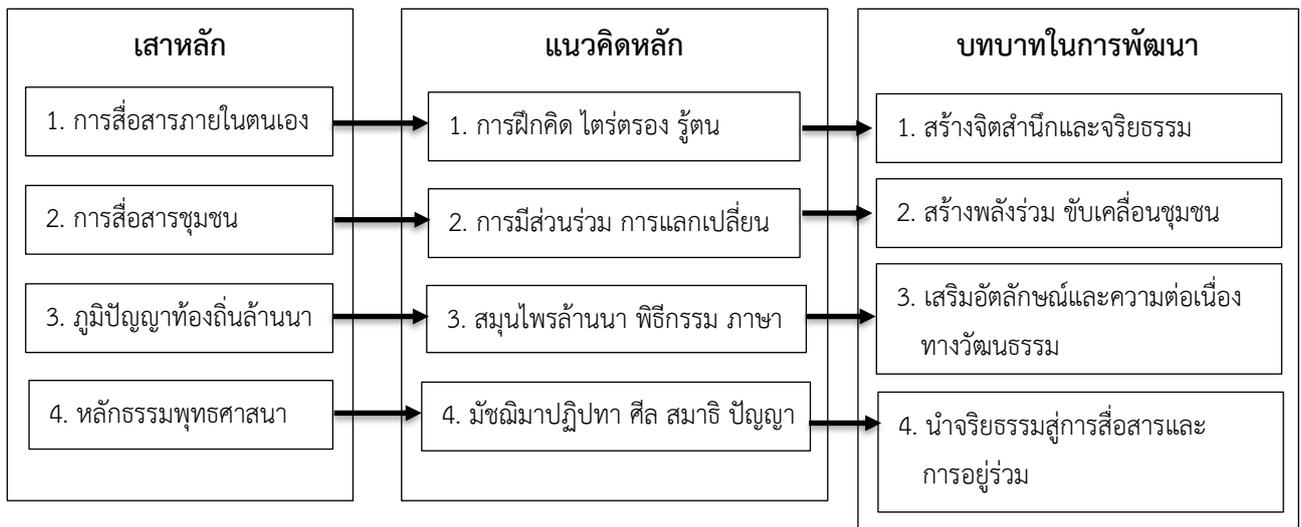
4. หลักธรรมทางพุทธศาสนา (Buddhist Dhamma Principles) พุทธศาสนาในบริบทล้านนา ไม่ใช่เพียงคำสอนทางศาสนา แต่เป็นระบบคุณค่า (value system) ที่ฝังแน่นอยู่ในการดำเนินชีวิตของผู้คน เช่น หลักอริยมรรคมีองค์แปด หลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีชฌิมาปฏิบัติ ล้วนเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นสมดุล ระหว่างปัจเจก ชุมชน และธรรมชาติ (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ. ปยุตฺโต], 2558) วัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชน จึงมีบทบาทในฐานะ “ผู้นำทางจริยธรรม” และ “สื่อกลางแห่งการเรียนรู้ร่วม” ที่ส่งเสริมการสื่อสารอย่างมีสติและคุณธรรม (Kabilsingh, 1991)

กรอบความคิดทางทฤษฎี (Theoretical Framework)

จากการสังเคราะห์วรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยได้ออกแบบกรอบความคิดทางทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทของวัดห้วยเกียง ดังนี้

กรอบแนวคิด “4 เสาหลักของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานวัฒนธรรมล้านนา”

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรณีศึกษาของวัดห้วยเกียง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีรากฐานจากภูมิปัญญาล้านนาและหลักธรรมพุทธศาสนา

รูปแบบการวิจัยใช้แนวทางการศึกษาเชิงกรณี โดยเลือกวัดห้วยเกียงที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาวัฒนธรรมและจริยธรรมของชุมชนล้านนา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จากผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาวัดห้วยเกียงโดยตรง จำนวน 7 คน ประกอบด้วย 1) พระครูสุธรรมานุสิฐ (วิชัย วัฒนเมธี) เจ้าอาวาสวัดห้วยเกียง 1 รูป 2) ปราชญ์ชุมชน จำนวน 2 คน 3) พระ 1 รูป 4) ผู้นำชุมชน 1 คน 5) ชาวบ้าน 1 คน และ 6) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมล้านนา 1 คน ใช้การเก็บข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมวัด การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบตีความ โดยแบ่งเป็นด้านการลดข้อมูล และจัดหมวดหมู่ การสังเคราะห์และตีความ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และใช้เทคนิค Triangulation เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้แนวปฏิบัติของวัดห้วยเกียง และพระครูสุธรรมานุสฐิฐ (วิชัย วณณเมธี) เจ้าอาวาสวัดห้วยเกียงนั้นมีลักษณะเฉพาะคือ เริ่มต้นจากการ “ฝึกฝนภายในตน” ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมและธรรมะ เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงจากระดับปัจเจกไปสู่ระดับชุมชน กระบวนการดังกล่าวได้พัฒนาเป็นรูปแบบการสื่อสารแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน ที่เรียกว่า โมเดล ICSD – Inner-Originated Communication for Sustainable Development ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นย่อย ดังนี้

1. การสื่อสารภายในตน (Intrapersonal Communication for Ethical Cultivation) พระครูสุธรรมานุสฐิฐ (วิชัย วณณเมธี) เจ้าอาวาสวัดห้วยเกียง เน้นให้พระภิกษุและชาวบ้านฝึกตนผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “อ่าน ชีต เขียน และไตร่ตรอง” ซึ่งเป็นการฝึกสติ สมาธิ และการคิดเชิงจริยธรรม (ethical reasoning) โดยมีรากฐานจากแนวคิดพุทธจิตตปัญญาที่ผสมผสานการรู้ตน (self-awareness) เข้ากับการตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทของตนในสังคม (พระไพศาล วิสาโล, 2562) แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานของ David Orr (2011) และ Ritchhart et al., (2011) ที่กล่าวว่า การคิดแบบสะท้อน (reflective thinking) คือ ทักษะพื้นฐานของผู้นำชุมชนที่มีจริยธรรม และต้องฝึกฝนผ่านวินัยภายใน

2. วัดในฐานะศูนย์กลางการสื่อสาร (Temple as a Holistic Communication Hub) วัดห้วยเกียงไม่ใช่เพียงศูนย์กลางทางศาสนา แต่กลายเป็นสื่อกลางของการสื่อสารเชิงพัฒนาที่มีบทบาทครอบคลุม การสอนธรรมะ การพัฒนาสมุนไพร การอบรมเยาวชน การรักษาสัตว์และสิ่งแวดล้อม และการฟื้นฟูภาษาอักษรล้านนา แนวคิดนี้สนับสนุนโดย Jurgen Habermas (1984) ซึ่งระบุว่า สถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรมสามารถทำหน้าที่เป็น “พื้นที่สาธารณะ” (public sphere) ที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและมีคุณธรรมในบริบทล้านนา วัดทำหน้าที่นี้ผ่านพิธีกรรม ประเพณี และกิจกรรมร่วมของชุมชน

3. การมีส่วนร่วมบนฐานวัฒนธรรม (Cultural-Based Participatory Communication) การศึกษา พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้เกิดจากนโยบาย แต่เริ่มจากกิจกรรมที่คนในชุมชน “เชื่อมโยงกันด้วยวัฒนธรรม” เช่น การทำตุงในงานบุญ การเล่าเรื่องทางธรรมในภาษาแม่ (อักษรล้านนา) และการร่วมกันรำลึกถึงบรรพชน สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Paulo Freire (1970) และ Tufte & Mefalopulos (2009) ที่กล่าวว่า การสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงต้องยึดฐานวัฒนธรรมของผู้คน และทำให้เกิดการตีความร่วมในแบบที่มีความหมายกับชีวิตจริง

4. การบูรณาการการสื่อสาร (Integrated Communication Model ICSD) จากข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำเสนอ “โมเดล ICSD” ICSD ย่อมาจาก Inner-Originated Communication for Sustainable Development หรือ “การสื่อสารจากภายในสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งแสดงถึงการประสานการสื่อสาร 3 ระดับ คือ

- 4.1 การสื่อสารภายในตน (Intrapersonal) เพื่อสร้างจริยธรรม ความชัดเจนในตน
- 4.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal) ผ่านเวทีสนทนาในวัด กลุ่มกัลยาณมิตร
- 4.3 การสื่อสารระดับชุมชน (Community-based Communication) เช่น การประกาศกิจกรรมผ่านเสียงตามสาย การตั้งเวทีชาวบ้าน การใช้ศิลปวัฒนธรรม

โมเดลนี้สอดคล้องกับแนวคิด “การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบองค์รวม” (holistic development communication) ของ Servaes (2008) ที่ชี้ว่า ความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้เมื่อการสื่อสารเริ่มจากจิตใจและคุณค่าของผู้คนในพื้นที่

5. อุปสรรคและนวัตกรรม (Challenges and Innovations) แม้กระบวนการดังกล่าวจะส่งผลดี แต่ก็พบอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ ความห่างเหินระหว่างวัย (generation gap) ความไม่คุ้นเคยกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่เยาวชน ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับบทบาทของวัดในสังคมสมัยใหม่ เพื่อรับมือกับปัญหาเหล่านี้ ชุมชนได้พัฒนานวัตกรรมสื่อสารแบบใหม่ เช่น การสร้างวิดีโอ TikTok ที่เล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การฝึกสื่อดิจิทัลให้กับพระภิกษุและผู้นำเยาวชน การออกแบบกิจกรรมข้ามรุ่นที่ผสมผสานพิธีกรรมกับดนตรีร่วมสมัย ซึ่งแนวทางเหล่านี้สามารถอธิบายผ่านทฤษฎีการสื่อสารเพื่อเยาวชน (Youth Participatory Communication) โดย UNICEF (2011) และ Dutta (2018) ว่าเป็นวิธีเชื่อมต่อความคิดระหว่างรุ่นผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนในชุมชนไม่สามารถเกิดขึ้นจากนโยบายหรือเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารที่ “เริ่มต้นจากภายใน” และสอดคล้องกับวัฒนธรรม โดยมีวัดและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวกลางสำคัญ

งานวิจัยนี้เสนอข้อค้นพบที่สำคัญคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน มิได้เริ่มจากนโยบายภายนอกหรือเครื่องมือเทคโนโลยี แต่เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของบุคคล โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การสื่อสารภายในตนเอง” (Intrapersonal Communication) ซึ่งประกอบด้วย การตั้งคำถามกับตนเอง การรู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด และเจตนาของตน และการตัดสินใจโดยมีหลักธรรมเป็นพื้นฐาน

1. การเปลี่ยนจาก “ภายใน” สู่ “ภายนอก” การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการฝึกฝนภายในจิตใจ เป็นสิ่งที่พระไพศาล วิสาโล (2562) เรียกว่า “การปฏิรูปแบบจิตตภาวนา” ซึ่งหมายถึง การสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างด้วยพลังของจิตที่ตระหนักรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลัก “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ไม่สุดโต่งไปทางวัตถุนิยมหรือความเคร่งครัดจนขาดเมตตา แนวคิดนี้ใกล้เคียงกับทฤษฎี Contemplative Inquiry ที่เสนอโดย Palmer (2004) ซึ่งระบุว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในระดับสังคม ต้องเกิดจาก “individual transformation” ก่อนจึงจะเกิด “communal transformation”

2. การสื่อสารไม่ใช่เพียงเครื่องมือ แต่คือ “กระบวนการสร้างจริยธรรม” การสื่อสารที่วัดห้วยเกียงใช้ ไม่ใช่แค่การบอกเล่าข่าวสารหรือโน้มน้าวความคิด แต่เป็นกระบวนการสร้าง “พื้นที่ของการใคร่ครวญร่วม” (shared reflection space) โดยผ่านพิธีกรรม วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมทางจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งตรงกับแนวคิด Ethical Communication ของ Noddings (2012) ที่กล่าวว่าสื่อสารที่ดีคือ การสื่อสารที่นำไปสู่ความหวังใจ เมตตา และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

3. วัดเป็น “พื้นที่สาธารณะ” ที่มีรากฐานทางจิตวิญญาณ ในบริบทล้านนา วัดไม่ใช่เพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่สาธารณะ” (public space) ที่ผสมผสาน การศึกษา และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถใช้วัดเป็นเวทีสนทนา แลกเปลี่ยน และตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วม แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Habermas (1984) ที่ระบุว่า พื้นที่สาธารณะที่แท้จริงคือพื้นที่ที่ผู้คนสามารถสื่อสารด้วยเหตุผลและศีลธรรม โดยไม่ถูกครอบงำด้วยอำนาจ หรือกลไกตลาด

4. การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับทฤษฎีสมัยใหม่ โมเดล ICSD ที่พัฒนาจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ภูมิปัญญาล้านนา เช่น การทำตุง การบวชลูกแก้ว การใช้สมุนไพร หรือการสวดภาษาล้านนา สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารทางจริยธรรม ที่เชื่อมคนต่างวัย คนต่างฐานะ และคนต่างความเชื่อ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมแบบวัฒนธรรม แนวคิดนี้สนับสนุนมุมมองของ Sen (1999) ที่เสนอว่า “อิสรภาพทางวัฒนธรรม” เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งต้องให้ประชาชนสามารถกำหนดความหมายของการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่ผ่านแบบแผนที่ถูกกำหนดจากภายนอก

5. การประยุกต์ใช้โมเดล ICSD ในบริบทอื่น โมเดลการสื่อสารจากภายในสู่ภายนอก (ICSD) ที่พัฒนาขึ้นจากบริบทล้านนา มีศักยภาพในการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ เช่น การสร้างหลักสูตร “จิตตปัญญาศึกษา” ในโรงเรียน การอบรมผู้นำชุมชนให้ใช้การสื่อสารภายในตนเองเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง การประยุกต์ใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูทางสังคมในชุมชนที่เปราะบาง ซึ่งทั้งหมดสะท้อนถึงแนวคิด “การพัฒนาแบบองค์รวม” (holistic development) ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่าง จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้

การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนสามารถเริ่มต้นได้จาก การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของบุคคล ผ่านกระบวนการสื่อสารภายในตนเองที่มีรากฐานจากภูมิปัญญาล้านนาและหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการสื่อสารแบบองค์รวม ที่เชื่อมโยงจิตใจ วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. จุดเริ่มต้นจาก “ภายใน”

การฝึกตนผ่านการอ่าน ชีต เขียน ไตร่ตรอง และภาวนา ทำให้บุคคลเกิดจริยธรรม ความชัดเจนทางความคิด และความพร้อมในการมีส่วนร่วมในชุมชน

2. บทบาทของวัด

วัดห้วยเกียงมิใช่เป็นเพียงศูนย์ศาสนา แต่เป็น “พื้นที่สื่อสารพัฒนา” ที่ประสานศาสนา วัฒนธรรม การศึกษา และการฟื้นฟูภูมิปัญญาอย่างมีชีวิต

3. ภูมิปัญญาล้านนาเป็นเครื่องมือสื่อสาร

พิธีกรรม วัฒนธรรม และภาษาท้องถิ่นล้านนา ทำหน้าที่เป็น “สื่อกลางของคุณค่า” ที่สร้างความเชื่อมโยงข้ามรุ่นและส่งเสริมพลังทางสังคม

4. โมเดล ICSD

งานวิจัยได้พัฒนาโมเดล “Inner-Originated Communication for Sustainable Development (ICSD)” ซึ่งเชื่อมโยงการสื่อสารใน 3 ระดับ ได้แก่

4.1 ระดับภายในตน (intrapersonal)

4.2 ระหว่างบุคคล (interpersonal)

4.3 ระดับชุมชน (community)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 สำหรับวัดและพระสงฆ์ในชุมชน

1) ควรส่งเสริมบทบาทของวัดให้เป็น “ศูนย์กลางการสื่อสารเพื่อการพัฒนา” โดยใช้กิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและธรรมะ เช่น การทำตุง การบวชลูกแก้ว การเทศน์มหาชาติ และการสวดภาษาล้านนา เป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือของชุมชน

2) พระสงฆ์ควรได้รับการพัฒนา “สมรรถนะด้านการสื่อสาร” โดยเฉพาะทักษะด้านจิตตปัญญา (contemplative communication) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์

1.2 สำหรับเยาวชนและโรงเรียนในพื้นที่

1) ควรมีการบูรณาการหลักสูตร “ภูมิปัญญาล้านนา” ร่วมกับกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตในโรงเรียน เช่น การเรียนรู้สมุนไพร การอ่านอักษรล้านนา การฟังธรรมะผ่านการเล่าเรื่อง

2) ควรจัดเวิร์กช็อปหรือโครงการ “เยาวชนสร้างสรรค์สื่อวัฒนธรรม” โดยใช้แพลตฟอร์มที่เยาวชนคุ้นเคย เช่น TikTok, YouTube, Podcast เพื่อให้วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกส่งต่อในภาษาร่วมสมัย

1.3 สำหรับผู้นำชุมชน/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- 1) ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมข้ามรุ่นระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชน เช่น “คืนวันวัฒนธรรม” หรือ “บวชลูกแก้วจำลอง” เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน
- 2) ควรจัดตั้ง “เครือข่ายวัดเพื่อการสื่อสารชุมชน” ในระดับตำบลหรืออำเภอ เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการใช้วัดเป็นพื้นที่กลางของการพัฒนา

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและวิชาการ

2.1 นโยบายระดับชาติและภูมิภาค

- 1) กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการควรร่วมมือกันออกแบบ “นโยบายการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการสื่อสาร” โดยใช้วัดและปราชญ์ของชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2) สนับสนุนงบประมาณวิจัยเพื่อพัฒนา “ต้นแบบศูนย์เรียนรู้เชิงวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ที่เชื่อมโยงวัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าด้วยกัน

2.2 เชิงวิชาการ

- 1) ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในศาสตร์นิเทศศาสตร์ที่บูรณาการ “การสื่อสารเชิงจิตตปัญญา” (Contemplative Communication) กับ “ภูมิปัญญาวัฒนธรรม” (Cultural Epistemology)
- 2) สนับสนุนงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความลึกทางจิตวิญญาณ (spiritual depth research) เพื่อสร้างทฤษฎีใหม่ด้านการพัฒนาบนฐานของ “การเปลี่ยนแปลงจากภายใน”

งานวิจัยนี้สะท้อนความยั่งยืนในหลายมิติ ผ่านข้อเสนอแนะที่มุ่งเน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก และการรักษาคุณค่าดั้งเดิมควบคู่กับการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย การสะท้อนความยั่งยืนในงานวิจัยนี้ การเริ่มต้นจากภายใน (Inner-Originated Transformation) โดยงานวิจัยนี้เสนอว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของบุคคล ผ่านกระบวนการสื่อสารภายในตนเอง เช่น การอ่าน การขีดเขียน การไตร่ตรอง และการภาวนา ซึ่งการพัฒนาตนเองนี้เป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน เพราะเป็นการสร้างจิตสำนึกและจริยธรรมที่ฝังลึก โดยข้อเสนอแนะที่สะท้อนการสะท้อนความยั่งยืนหลากหลายมิติในงานวิจัยนี้ ได้แก่

- 1) วัด / พระสงฆ์สะท้อนให้เห็นการ “ฝึกทักษะจิตตปัญญา” เป็นการเน้นการพัฒนาภายในให้กับผู้นำทางจิตวิญญาณ ซึ่งจะส่งผลต่อไปยังชุมชน
- 2) นักวิชาการ / นักวิจัยสะท้อนให้เห็นการ “พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ จิตตปัญญา + วัฒนธรรม = การสื่อสารพัฒนา” ซึ่งสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาที่เริ่มต้นจากความเข้าใจและสำนึกภายใน
- 3) การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม (Integration of Local Wisdom and Culture) สะท้อนให้เห็นการ งานวิจัยเน้นย้ำบทบาทของภูมิปัญญาล้านนาและหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการเป็น

สื่อกลางและแกนกลางของกระบวนการพัฒนา การรักษาและฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมและความเชื่อมโยงข้ามรุ่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความยั่งยืนทางสังคมและวัฒนธรรม

4) วัด / พระสงฆ์ สะท้อนให้เห็นการ “พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางสื่อสารวัฒนธรรม” โดยใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ

5) เยาวชน / โรงเรียน สะท้อนให้เห็นการ “ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมภูมิปัญญา” เพื่อให้ภูมิปัญญาไม่สูญหายและถูกส่งต่อ

6) ภาครัฐ / กระทรวง สะท้อนให้เห็นการ “จัดทำนโยบายสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น” แสดงให้เห็นถึงการตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมในระดับนโยบาย

7) การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายของชุมชน (Community Participation and Networking) สะท้อนให้เห็นการพัฒนา โมเดล ICSD และข้อเสนอแนะต่างๆ เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกภาคส่วน รวมถึงการสร้าง “พื้นที่สาธารณะ” ที่วัดเพื่อการสนทนาแลกเปลี่ยน ซึ่งส่งเสริมความสัมพันธ์และพลังของชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมนี้ทำให้การพัฒนาเป็นของชุมชนอย่างแท้จริงและมีความยั่งยืน

8) ผู้นำชุมชน / อบต. สะท้อนให้เห็นการ “สร้างกิจกรรมข้ามรุ่น – ส่งเสริมวัดเป็นพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม” เพื่อให้เกิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือ

9) วัด / พระสงฆ์ “พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางสื่อสารวัฒนธรรม” โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ สร้างความร่วมมือของชุมชน

10) การปรับตัวและนวัตกรรม (Adaptation and Innovation) แม้จะให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาดั้งเดิม แต่งานวิจัยก็ตระหนักถึงอุปสรรคจากความห่างเหินระหว่างวัยและเทคโนโลยี และเสนอให้นำนวัตกรรมสื่อสารสมัยใหม่ เช่น TikTok มาใช้ในการส่งต่อวัฒนธรรม การปรับตัวนี้เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ภูมิปัญญาและคุณค่ายังคงอยู่และเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ ซึ่งเป็นกุญแจสู่ความยั่งยืนในยุคที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

11) เยาวชน / โรงเรียน สะท้อนให้เห็นการ “สื่อดิจิทัลร่วมสมัย” เป็นการเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งต่อวัฒนธรรม

12) การพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development) สะท้อนให้เห็นการพัฒนาโมเดล ICSD สะท้อนการพัฒนาที่เชื่อมโยงมิติของจิตใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ครอบคลุมทุกด้าน ไม่ใช่เพียงแค่ด้านเศรษฐกิจหรือวัตถุ

ทุกข้อเสนอแนะที่เชื่อมโยงแต่ละกลุ่มเป้าหมายเข้ากับมิติทางวัฒนธรรม จิตใจ และสังคมเพื่อสร้างความสมดุลในการพัฒนา สรุปได้ว่า งานวิจัยนี้สะท้อนความยั่งยืนผ่านการเน้นการเปลี่ยนแปลงจากภายใน

การรักษาและฟื้นฟูคุณค่าทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การปรับตัวด้วยนวัตกรรม และการมองการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการดำรงอยู่และเติบโตของชุมชนในระยะยาว

บรรณานุกรม

- Damrikul, S. (2019). *Watthanatham Lanna nai boribot kanplianplaeng* [Lanna culture in the context of change]. Thai Khadi Institute. (In Thai)
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2018). *The SAGE handbook of qualitative research* (5th ed.). SAGE.
- Dutta, M. J. (2018). *Communication for social change: Interventions for marginalized communities*. Polity Press.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action*. Beacon Press.
- Kabilsingh, C. (1991). *Thai women in Buddhism*. Parallax Press.
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). SAGE.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing*. SAGE.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. SAGE.
- McCornack, S., & Ortiz, J. (2020). *Reflect & relate: An introduction to interpersonal communication* (5th ed.). Bedford/St. Martin's.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2020). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (4th ed.). SAGE.
- Noddings, N. (2012). *Caring: A relational approach to ethics and moral education*. University of California Press.
- Orr, D. (2011). *Hope is an imperative: The essential David Orr*. Island Press.
- Payutto, P. A. (2015). *Phutthatham* [Buddhadhamma]. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Palmer, P. J. (2004). *A hidden wholeness: The journey toward an undivided life*. Jossey-Bass.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods* (4th ed.). SAGE.
- Ritchhart, R., Church, M., & Morrison, K. (2011). *Making thinking visible*. Jossey-Bass.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.

Servaes, J. (2008). *Communication for development and social change*. SAGE Publications.

Spradley, J. P. (1980). *Participant observation*. Holt, Rinehart and Winston.

Thammathi, S. (2017). *Phumpanya Lanna: Rabop khwamru thongthin kap kanphatthana chumchon* [Lanna wisdom: Local knowledge systems and community development]. Chiang Mai University. (In Thai)

Tufte, T., & Mefalopulos, P. (2009). *Participatory communication: A practical guide*. World Bank.

UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000132540>

UNICEF. (2011). *Adolescent participation in communication for development*.
https://www.unicef.org/media/114046/file/Adolescent_C4D.pdf

Visalo, P. (2019). *Cittapanya kap kan plianplaeng lok* [Contemplative wisdom and world transformation]. Peace and Wisdom Foundation. (In Thai)